

La crítica cinematogràfica

[Marià Oliver, vint anys d'exercici]

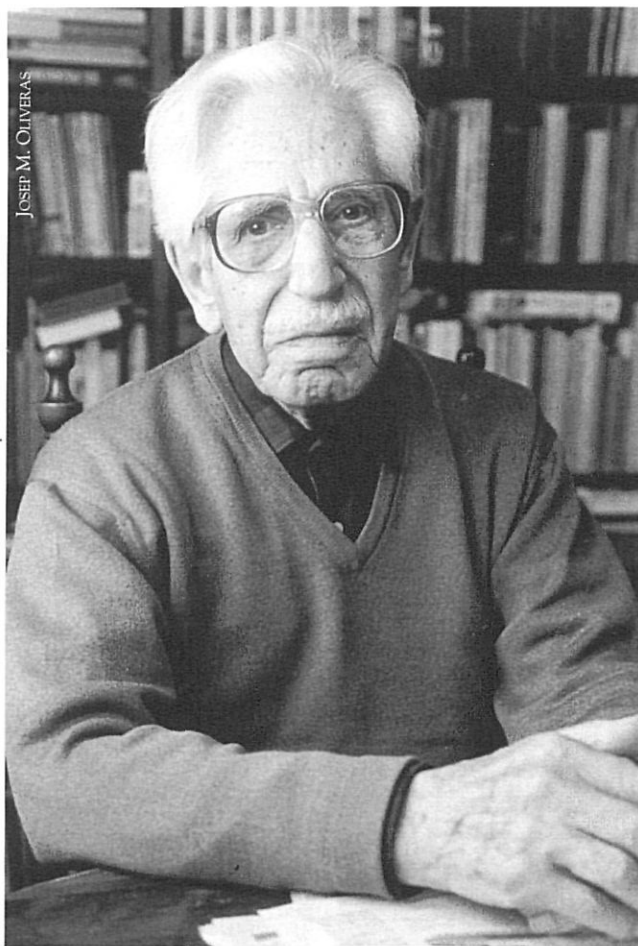
LLUÍS OLIVER

Marià Oliver i Albertí (Castell d'Aro, 1907) va tenir un paper ben conegut en la vida cultural de la Girona de la postguerra. Al diari Los Sitios va fer la crítica de cinema, de teatre i d'arts plàstiques una colla d'anys, des dels cinquanta als setanta. També va escriure-hi setmanalment un «Glossari», que va ser de fet la primera secció en català de la postguerra a un periòdic del règim. Marià Oliver va també participar a l'animació de teatre i cinefòrum a Girona, i va mantenir una activitat, més aviat privada, però va fer diverses exposicions, com a pintor. És també l'autor d'obres de teatre, d'una guia de Girona i d'un llibre sobre la catedral.

Quan l'Àngel Quintana va dir-me que s'estava preparant un número de la Revista de Girona centrat en el centenari del cinema, i que en aquesta ocasió seria interessant fer una entrevista al meu pare, crític de cinema a Los Sitios durant molts anys, vaig demanar-li si no podria fer-la jo mateix. La meua pròpia cinefília prové en part de la seva activitat com a crític, i jo podia tenir l'ocasió i la paciència de recollir alguns dels seus records.

No he tingut temps de mirar amb detall Los Sitios de tots aquells anys, però les hores que he passat a la Casa de Cultura, consultant alguns volums, han estat instructives. En l'àmbit artístic, el nostre és, sens dubte, el segle del cinema com, posem per cas, el divuit va ser el segle de la música. Els anys quaranta i cinquanta representen l'època clàssica d'aquest art que és el cinema sonor (el cinema mut és una altra cosa, un art complet en ell mateix, mort «dans la force de l'âge», en plena joventut). Doncs bé, malgrat la misèria material i cultural d'aquells anys de la

postguerra, malgrat fins i tot la censura, teníem accés, sense saber-ho, a incunables, a obres mestres, a Tizianos i a Leonardos. Nosaltres no n'èrem conscients, però aquest art, esperem-ho almenys, ens

anava penetrant osmòticament, inconscientment, i sobretot va tenir, aquells anys difícils, una de les funcions de l'art, la funció catàrtica d'ajudar-nos a viure donant-nos una visió

inèdita de la condició humana.

Per exemple, pel·lícules programades a Girona, de gener a juny del 1953, entre d'altres, i sense classificar: Oro en barras (comèdia britànica amb Alec Guinness), Othello (Orson Welles), El gran Caruso (Richard Thorpe), Scaramouche (George Sidney), Solo ante el peligro (Fred Zinnemann, amb Gary Cooper), Juegos prohibidos (René Clément), Me siento rejuvenecer (Howard Hawks, amb Cary Grant), Ana (Alberto Lattuada, amb Silvana Mangano), Ivanhoe (Richard Thorpe), Un lugar en el sol (George Stevens, amb Elizabeth Taylor i Montgomery Clift)... I els primers mesos del 1955: Peter Pan (Walt Disney), les comèdies Robineson atómicos (Stan Laurel i Oliver Hardy) i Guardias y ladrones (Mario Monicelli, amb Totó), els magnífics westerns Apache (Robert Aldrich, amb Jean Peters i Burt Lancaster) i Tierras lejanas (Anthony Mann, amb James Stewart), Crimen Perfecto (Hitchcock), La ley del silencio (Kazan), La legión invencible i Mogambo (John Ford), El manantial (King Vidor, amb Gary Cooper), Julio César (la versió de Mankiewicz de l'obra de Shakespeare, amb James Mason i Marlon Brando), Pan, amor y fantasía (Comencini), Vacaciones en Roma (William Wyler), la sublim Cita en Honduras (Jacques Tourneur, amb Glenn Ford i Ann Sheridan), Los caballeros las prefieren rubias (Howard Hawks, amb Marilyn Monroe), el peplum Teodora (Ricardo Freda)...

Lluís Oliver - Tu tens 88 anys, i jo 53, tu quasi l'edat del cinema, jo més de la meitat. El cinema ens ha representat una finestra sobre el món; per a mi una escola excepcional,

privada, nocturna, clandestina; per a tu, a causa de les teves crítiques, el cinema va agafar una certa importància a la ciutat, més enllà del terreny personal. Quina època va cobrir la teva activitat com a crític?

Marià Oliver - No me'n recordo exactament. Has de tenir en compte que tinc la memòria de l'edat que tinc, i em puc equivocar. Crec que va ser al començament dels anys cinquanta, quan l'antic crític de Los Sitios, que es deia Joaquim Saurina, s'ho va deixar. Vaig fer de crític fins que em vaig retirar, ben entrats els setanta, és a dir, durant uns vint anys.

Ll. O. - Jo he trobat alguns articles teus ja de l'abril del 1952, però encara no gaire regulars. L'Àngel Quintana m'ha dit que un dia buscava informació al diari i va veure una ressenya teva de l'any 1955, en una ocasió molt especial, la vinguda a Girona d'Orson Welles, que filmava Mister Arkadin a S'Agaró, i va venir a veure la processó de Setmana Santa.

M. O. - Sí, me'n recordo molt bé, així com d'altres rodatges: Pandora y el holandés errante, evidentment, a Tossa, el 1951, amb Ava Gardner,

Jame Mason i Mario Cabré. L'Ava Gardner va tenir un affaire molt sonat amb en Mario Cabré. També, més tard, recordo l'Elizabeth Taylor a De repente, el último verano, que Mankiewicz va dirigir en unes escenes a Begur i a la platja de Pals. També em sembla que Rock Hudson va filmar una pel·lícula a la Costa Brava. Orson Welles, el sento especialment pròxim. Va agradar-me molt la pel·lícula de Carol Reed. El tercer home, l'excel·lent film noir de finals dels quaranta, amb guió de Graham Greene. És una pel·lícula que tinc amb vídeo i que encara mirem de tant en tant. Ja no es fan pel·lícules així. Carol Reed i el cinema britànic, potser una mica acadèmic però seriós, sempre m'ha agradat; un cinema ben construït, amb arguments que plantegen un problema moral. El costat desmesurat del personatge de Welles i l'amor sense condicions de l'Alida Valli tenen una gran força. Més tard hi va haver, amb els mateixos director i guionista, El nostre home a La Havana, no tan afortunada, ni de bon tros. Tornant a Orson Welles, trobo que és de fet un gran director del cinema espanyol. A part, Mister Arkadin va dirigir també amb producció espanyola: Campanadas a media noche, potser la seva

millor pel·lícula, agrupant les diferents escenes on surt Falstaff a les comèdies de Shakespeare. Li agradava molt la península, s'hi trobava bé.

Ll. O. - Jo recordo que tu i la mare, després de treballar tot el dia, anàveu molt sovint a la sessió de les vuit del vespre, em sembla. Amb quina freqüència feies la crítica?

M. O. - En feia una cada setmana, que sortia normalment el diumenge, i on agrupava les meves reflexions sobre les pel·lícules que trobava més interessants. A Girona, a aquella època, hi havia cinc cinemes principals: l'Albéniz, el Coliseo i el Gran Via, que formaven part d'un mateix consorci, l'Ultònia, que era el de construcció més recent, i el cine Modern, que tenia un estatut especial. Cada cinema passava dues pel·lícules, una d'estrena i una de reestrena, amb el No-Do al mig. Jo anava a veure la pel·lícula d'estrena de cada cinema. El cine Modern tenia un cert prestigi de qualitat i de vocació social. Estava finançat, almenys parcialment, per la fàbrica Gröber, que proporcionava entrades amb descompte als seus treballadors. També hi havia dues sales més petites, el cine Familiar, associat amb l'Albéniz, i el cine Oriente, que programava com l'Ultònia.

Ll. O.- Jo recordo que a l'Albéniz s'estrenaven les pel·lícules més populars, les bones pel·lícules americanes, Picnic, Fantasia... Tenia, aquella entrada a l'aire lliure, una avinguda de xiprers, una mica hollywoodiana. Al vestíbul hi havia uns cartells de comèdies americanes amb l'Esther Williams (Escuela de sirenas...) on es feia referència a aquell il·lustre gironí: Con Javier Cugat y su orquesta. Al cinema Modern passaven sovint pel·lícules per a la canalla, comèdies americanes menors, com les de Bud Abbott i Lou Costello que, contra tota versemblança, vistes ara, ens entusiasmen.

M. O.- Sí, a l'Albéniz, en ocasió de les grans superproduccions, es feien fins i tot estrenes sonades, una mica solemnes, on es convidava personalment.

Ll. O.- Quin tipus de producció es distribuïa a aquella època? Jo recordo que hi havia el que en dèiem les «espanyolades» i les «americanades».

M. O.- Sí, les pel·lícules eren majoritàriament espanyoles i americanes. Hi havia un cupo de pel·lícules espanyoles, que sovint passaven com a complement, acompanyant l'estrena. Les «espanyolades» designaven específicament les pel·lícules de tema folklòric. Les més

populars eren, però, les americanes. De tant en tant, en mig d'una producció mediocre, espanyola o americana, alguna pel·lícula sobresortia. Més minoritàriament hi havia també el cinema europeu, italià, britànic o francès.

També passaven pel·lícules sud-americanes, sobretot mexicanes. Les de l'«Indio Fernández», dels anys quaranta, varen ser molt populars (María Candelaria, Enamorada...), i també els seus actors: María Félix, Pedro Armendáriz... El cinema espanyol va tenir una època de producció feta en estudi, molt professional i prolífica. Hi havia pel·lícules de propaganda política, com Raza, de Sáenz de Heredia, de la qual se sap que en Franco

mateix va escriure el guió.

Ll. O.- Ara que parles de propaganda, me'n recordo que a Girona varen filmar una pel·lícula anticomunista amb en Francisco Rabal i, a la plaça de les Castanyes, hi varen posar uns cartells en una llengua eslava (l'Aragó m'ha dit que es tracta d'El canto del gallo, de Giménez Arnau, dirigida per Rafael Gil). També recordo haver vist als Maristes una pel·lícula sobre la Guerra Civil, on els «rojos» executen un bisbe.

M. O.- Sí, aquest tipus de cine es va fer els anys quaranta i fins ben entrats els cinquanta. Per cert, en Paco Rabal va tenir una trajectòria molt curiosa. Em sembla que treballava d'electricista a un estudi, va fallar un actor, li varen donar la possibilitat d'actuar, i ho va fer tan bé que el varen contractar. També a aquesta època hi varen haver les grans produccions històriques com Locura de Amor, de Juan de Orduña, amb Aurora Bautista i Fernando Rey al començament de la seva carrera. Aquestes superproduccions eren una mica de l'estil del cinema italià dels anys del feixisme, com les pel·lícules de Blasetti (La corona de hierro...), que naturalment van distribuir-se

al començament del franquisme. Més tard es varen fer pel·lícules més bones, amb una certa intenció realista o política, en la línia del neorealisme italià, com les de Bardem i Berlanga i les primeres de Ferreri (Muerte de un ciclista, Calle Mayor, amb en José Suárez; Bienvenido Mr. Marshall, El verdugo i El pisito, amb Pepe Isbert...). I també una producció mitjana de bona qualitat amb actors excel·lents com Fernando Fernán Gómez, una mica seguint el patró de la comèdia italiana. O bé sortint del teatre espanyol, els sainets d'Arniches o les obres intimistes de Miura. Després va venir, prenent el lloc del cinema folklòric, un cinema popular fluixet, que idealitzava la vida del país, com les comèdies amb Conchita Velasco i Toni Leblanc (Las chicas de la Cruz Roja...), una mica el reflex i la vitrina de la prosperitat econòmica dels anys seixanta.

Ll. O.- I què destacaries del cinema americà, què és per a tu el més interessant i variat?

M. O.- El cinema americà, molt eficaç i professional, va començar a distribuir-se després de la Guerra Mundial, i va desplaçar de seguida els cinemes italià i alemany. El domini que té Hitchcock del llenguatge cinematogràfic és excepcional: Vertigo, Rebecca... són pel·lícules inoblidables. Recuerda també era molt interessant; si me'n recordo bé, al final hi ha un somni amb uns decorats pintats per en Dalí. L'Ingrid Bergman m'agradava molt. Encara miro de tant en tant Casablanca, i trobo que no ha envellit gens. També varen interessar-me les pel·lícules que Ingrid Bergman va fer amb Rossellini a Itàlia. Stromboli era molt emocionant. Del cinema americà, m'agradaven en

general les policiaques, les pel·lícules negres. També les que parlaven de problemes socials o morals, com els americans saben fer-ho, com a *Doce hombres sin piedad* d'en Sidney Lumet, *El espía*, *The incident*, *El manantial*, de King Vidor... Evidentment, hi havia els clàssics, John Ford, Zinnemann... Varen agradar-me molt *La diligència*, *Solo ante el peligro*... Els westerns eren un veritable gènere èpic dels temps moderns. El cinema americà també feia comèdies excel·lents, com les pel·lícules amb els germans Barrymore. N'hi havia una de molt bona, crec que amb en Lionel Barrymore, que es deia *Vive como quieras*, que descrivia la vida d'una família anàrquica i feliç. També recordo *Las girls*, d'en Cukor, molt divertida amb la Kay Kendall, que era encantadora. I, és clar, les comèdies de Billy Wilder amb la Marilyn, que per a mi no és pas una gran actriu, però bona per papers frívols, *Con faldas y a lo loco*, *La tentación vive arriba*... Encara que també va fer papers dramàtics, com a *Niágara*.

Ll. O.- Sí, *Vive como quieras* és fantàstica, és una de les millors comèdies de Capra. Jo trobo, en canvi, que la Marilyn era una actriu fabulosa, una actriu còmica increïble, i molt sexy, no cal dir-ho. Per a mi, espectador adolescent a la Girona dels anys cinquanta, el cinema està molt lligat a un inici de l'erotisme. Anar al cine tenia un aspecte d'iniciació, com quan una criatura busca àvidament certes paraules al diccionari. Però em sembla que aquest paper de somni, de desplaçament fantasmagòric, el cinema el jugava per a tothom a la Girona d'aquella època.

M. O.- Sí que és veritat. Per exemple, Gilda va fer un veritable escàndol. El guant de

la Rita Hayworth va fer intervenir les autoritats eclesiàstiques, que varen considerar la pel·lícula «pecaminosa». Qui va veure molt bé aquest paper fantasmagòric del cinema és Fellini. El cinema italià d'aquells anys era extraordinari: Rossellini, Fellini, Visconti, Antonioni... Va haver-hi molt bones pel·lícules: *La strada*, *El eclipse*, *La notte*, *El gatopardo*, *La dolce vita*, *L'avventura*... M'agrada molt Antonioni, tota la sèrie feta amb la Monica Vitti, encara que, al meu entendre, de vegades la importància que dóna als aspectes formals sobre els ideològics desvirtua una mica el caràcter del seu cinema. Recordo haver fet articles sobre *Il grido*, *La notte*, i d'altres.

També hi havia directors italians de segona fila molt interessants. Recordo que ens van agradar *El ferroviario* de Pietro Germi i *El abrigo de Lattuada*.

Ll. O.- Sí, amb un guió inspirat del conte de Gogol. Jo recordo haver-la vist a l'Albéniz un diumenge a la

tarda. No és exactament el tipus de pel·lícula que la gent esperava, i la varen xiular molt.

M. O.- Cap al final d'escriure, al diari vaig fer un article (un «Glossari») quan va morir l'Anna Magnani, mort que vaig sentir molt. El vaig titular *Mamma Roma*; era una actriu excepcional, exhuberant, era la lloba de Roma. També varen haver-hi pel·lícules franceses interessants. Va agradar-me *Orfeo Negro*, de Marcel Camus, amb el tema clàssic situat al carnaval de Río. A final dels anys cinquanta ens va començar a arribar el cinema d'Ingmar Bergman: *El séptimo sello*, *El manantial de la doncella*, *El rostro*... Varen causar sensació.

Ll. O.- El cinema jugava un paper molt important a la cultura popular d'aquella època. Era una oportunitat per sortir, per fugir de la vida real. Hi havia tot un culte al voltant del cine, dels actors sobretot. Recordo que als cinemes, amb l'entrada, donaven una reproducció miniatura dels cartells de les pel·lícules que s'anunciaven.

Les criatures en feiem col·lecció. És una llàstima que aquest costum s'hagi perdut. Els cartells al carrer també eren objecte de gran curiositat, deixaven volar la imaginació: al començament de la Rambla, al costat del Pont de Pedra, als dos extrems del pont de Sant Agustí. Aquest aspecte de fugida cap a un món fantàstic, o més aviat aquesta ficció que és «real» en el sentit que fa vibrar l'inconscient, era aleshores l'essencial del cinema per a mi. Però, què representava per a tu a nivell personal, no ja com a crític?

M. O.- A mi, en canvi, sempre m'ha agradat del cinema allò que reflecteix de la vida real. M'agradava perquè de vegades ens parlava de les coses importants de la vida. No hi havia gaires pel·lícules realment bones, però les que ho eren em compensaven llargament de les moltes mediocres que havia de veure. Tots intentem fugir de la vida real, però jo he tocat sempre de peus a terra i per a mi el cine no era una evasió, encara que és veritat que sovint em distreia. M'agrada el cine ben construït, amb un missatge. El cine selecte ens feia reflexionar, ens ofería aspectes i visions nous sobre la vida. Per exemple, Antonioni té una filosofia molt pessimista, però ens enriqueix perquè ens dóna una mirada inèdita sobre l'angoixa humana, del fet que estem sols, de la soledat en tots els ordres de la vida. De vegades, però, en fa un joc quasi purament esteticista; la forma esdevé el fi i no el mitjà. Cal dir que té un esperit refinadíssim. A *L'avventura* ens ofereix l'espectacle magnífic del cel, dels núvols, del mar, d'un paisatge que no se sap ni d'on ve ni on va.

Lluís Oliver